

Tin Lamac

Society of Croatian writers

Editor of literary journal "Republika"

Zagreb, Republic of Croatia

tinlamac01@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8645-6997>

<https://doi.org/10.34768/0CJC-PT18>

INTERNATIONAL
JOURNAL
OF SLAVIC STUDIES

TRANSGRESSIVE, PRAGMATIC
AND SPECULATIVE HORIZONS
OF POPULAR LITERATURE AND
CULTURE

Nr: 2 (2020)

ISSN (on line) 2658-154X

Razdioba konstitutivnih parametara za strukturni nacrt poetskog stila

Distribution of constitutive parametars for structural draft of poetic style

Abstract

In this paper we offer structural draft of poetic style which is based on three descriptive parametars. These are lyrical subject, poetic text and metaphore. Lyrical subject is viewed in the relation to the author and like a derivation of poetic text. Poetic text is based on unity of content and style and metaphore is based on Jakobsonian paradigm like micro-and macrometaphore. These descriptive parametars are distributed in many organisational and projective parametars so that the structural style concept would be analythically functional and operational effective in pedagogical and academic study of lyric. Theoretical and methodological frames of this paper are based on linguostylistics, text stylistics, stylistics of the literal media and stylistics of discourse.

Keywords: poetic style, lyrical subject, poetic text, metaphore, stylistics, analysis

Ključne riječi: poetski stil, lirski subjekt, tekst, metafora, stilistika, analiza

UVOD

Poetski je stil predmetom mnogih razmatranja i nesuglasica. Prije svega, miješa se s pojmom poetički u značenju poetike (nekog autora, djela ili stilske formacije) i poetski (u značenju književnoumjetničkog medija). U ovom se radu on odnosi na podstil književnoumjetničkog funkcionalnog stila (Tošović 1989: 145) sa svojim generičkim obilježjima i specifikama. No, prije sagledavanja njegove stilističke naravi, moramo se osvrnuti na tezu koja je prisutna u hrvatskoj i regionalnoj funkcionalnoj stilistici, a ta je da je književnoumjetnički funkcionalni stil stil *per se*. To bi značilo da on nije poseban stil standardnoga jezika i njegove

polifunkcionalnosti, već da podliježe vlastitim zakonima izgradnje i stvaranju zasebnih algoritama vlastite analize i interpretacije (Silić 2006: 45, Tošović 1988: 120, Jovanović, Simić 2002: 78). U njemu poetski podstil podliježe najvećoj slobodi unutar paradigmatško-sintagmatskog kombiniranja jezično-stilskih jedinica i dobiva najstroženiju semantiku. Tomu je tako jer strukturalistička Jakobsonova teza o pjesmi kao metafori još uvijek biva konceptualnom i operativnom u razrješavanju nekih problemskih uporišta poetskog stila. U ovom radu vođeni smo navedenom tezom iako će naš pristup pokušati rasvijetliti strukturalističku metodu analize poetskog stila kombiniranu s nekim dosadašnjim saznanjima iz stilistike diskurza. Tomu je tako jer strukturalno-stilistička analiza osvjetljava isključivo jezične kategorije stila (u smislu jezične receptibilnosti te konceptualizacije i operativne primjene), dok se stilistikom diskurza pripajaju i neki drugi, nejezični elementi. Iako je teza o nejezičnosti pojedinih elemenata zastarjela nakon derridaovskih teza o sveprotežnosti diskurza, koristimo je operativno kako bismo iskazali temeljne razlike tih metoda. U konceptualnom smislu razlikujemo tri temeljna konstitutivna parametra poetskog stila. To su lirski subjekt, tekst i metafora. Njih razmatramo u teorijsko-stilističkom smislu komentirajući teze koje su nam bile poticajne u našem istraživanju. Nadalje, temeljni se konstitutivni parametri dijele na mnoštvo organizacijskih i projektivnih parametara čime ukazujemo na razine složenosti poetskog stila i semantička međudjelovanja pojedinih razina. Organizacijski su parametri poetskog stila opisi formalnih i sadržajnih komponenata konstitutivnih parametara, a projektivni oni koji nastaju razini minucioznije razrade konstitutivnih parametara i višeg stupnja apstrahiranja same građe. Njihova se pojavnost prije svega ovjerava na razini semantičkih interferencija s drugim organizacijskim i konstitutivnim parametrima i proizvodnje složenije vrste međuovisnosti parametarskih relacija. U narednom ćemo poglavlju definirati navedene konstitutivne parametre, njihove organizacijske i projektivne podtipove, ponuditi shematske ispise navedenih relacija i na pjesmama različite poetike i stila pokušati primijeniti navedeni model.

NACRT MODELA

Kao što smo spomenuli, lirski subjekt, poetski tekst i metafora temeljni su konstitutivni parametri u našem opisu poetskog stila.

Lirski subjekt razmatramo u stilističkom ozračju kao derivat teksta, tj. entitet izveden iz tekstnih silnica koji zadobiva značenje u skladu s metaforom samog teksta. Nadahnuće nalazimo u tezama o lirskom subjektu kao *najneprovidnijoj ili osebujnoj književnoj konstrukciji koja teži stvoriti fiktivnu iluziju glasa kojim govori*. Iz toga proizlazi kako

književni tekst proizvodi subjekt kao nosivu lirsku instancu (Hillis Miller 2004: 45). Kao konstitutivna obilježja takovrsnog lirskog subjekta pojavljuju se, prema našim tezama, **vrsta, gramatička oznaka, ton, komunikacijska usmjerenost i semantička invarijantnost.**

Vrstu subjekta zasnivamo na eliotovskom razlikovanju personalnog i impersonalnog subjekta, a pripajamo mu također objektivirani, pluralni i transvokalni subjekt (Lemac 2019b: 23).¹ Objektivirani subjekt onaj je u kojem neki neživi objekt predmetnog svijeta zadobiva lirski glas, pluralni subjekt predstavlja se zamjenicom *mi*, dok se u formiranju transvokalnog subjekta zbiva izvjesno posuđivanje glasa nekog drugog subjekta i govor kroz njegovu semantičku rešetku (zamjene muških i ženskih glasova, glasovi mrtvih, duhovnih bića i Drugih u značenju marginaliziranih identitetskih glasova).

Gramatička oznaka lična je zamjenica ili glagolski oblik koji ukazuje na uporabu dane lične zamjenice. Personalni je subjekt obilježen zamjenicom *ja*, impersonalan *mi* ili bezličnim oblikom lirskog kazivanja, objektivirani *ono*, pluralni *mi* i transvokalni *on*.

Ton definiramo kao funkciju autora i objašnjavamo kao kvalitetu, frekvenciju i afektivnost koji su metaforički povezani s nekim djelom ili dijelom djela kao stil. Povezuje se s čovjekom i uvodi kao komponenta estetičke evaluacije samog djela o kojoj ovisi retorička efektivnost diskurza. U njegovoj se realizaciji odlikuje selekcija stila i sadržaja, kvaliteta govora i indirektna ekspresija emocija koja počiva na izboru riječi, slika i poetskoj sintaksi. Može također biti izvor objektivne procjene djela i opisuje se kao ironičan, naivan, sentimentaln, konfuzan ili konvencionalan (Preminger, Brogan, 1993: 856). Kako ulazi u fonostilistički instrumentarij, lingvostilističari ga definiraju kao spoj logičkog naglaska i subjektivnog stava (Radenković, 1974: 32) i vezu glasovne strukture riječi, njezina misaonog značenja i emotivnog zvučanja (Živković, 1978: 50-51). Kategorijom tona lirski je subjekt najbliži autoru, no s njime se ne izjednačava u pozitivističkom smislu, već se pozicionira u emocionalnu stratifikaciju samog teksta i mijenja ovisno o emocijama koje oblikuju iskaznu strukturu pjesme.²

Komunikacijska usmjerenost tiče se relacije lirskog subjekta prema lirskom *Ti* kao sudioniku komunikacije ili lirskom objektu. Lirsko *Ti* u komunikaciji najčešće su čitatelj ili neki

---

¹ Iako je stanovita tipologija pojavnih oblika lirskih subjekata sa semantičko-stilističkom razradom bila obavljena u ispovjednom poetskom stilu, navedene se kategorije kao pojavni oblici mogu primijeniti i u drugim lirskim iskustvima, a njihov se značaj formira u skladu s poetikom i stilom određene stilske formacije ili pripadnog autora.

² Iako je strukturalistička paradigma težila odbacivanju emotivnog sloja u putu maksimalizacije ojezičenja književnog teksta (Preminger, Brogan 1993: 745), u analizi pjesništva on se neminovno pojavljuje kao bitan dio upravljanja subjektom i stilom što ćemo detaljnije vidjeti u narednim razmatranjima.

sudionik kojim se lirski subjekt obraća, dok je objekt predmet subjektove usmjerenosti ili opjevavanja.

Semantička invarijantnost kategorija je kojom ustanovljujemo semantičku stabilnost subjekta, tj. je li se ista vrsta sa svim prethodnim označnicama pojavljuje u cijeloj pjesmi ili mijenja govorni registar kao u postmodernističkoj lirici. Pod *stabilnim subjektom* podrazumijevamo jedan govorni registar i nepromijenjeni skup definirajućih označnica, dok pod *nestabilnim* više govornih registara i promjenjiv skup definirajućih označnica.

Poetski je tekst predmet o kojem s lingvostilističke, točnije tekstnostilističke razine još uvijek ne postoje ikakve konceptualne zasade osim ponekog primijenjena pristupa ili razrade jedne razine, stoga njegovo razmatranje teče u dvama pravcima. Prvo je razmatranje **sadržaja**, drugo **stila**. U razmatranju stila razlikujemo *slog, izvedbu, razinu i iskaznu strukturu*.

Sadržaj je projekтивni parametar koji nastaje kroz aproksimativno čitanje metafore teksta i određujemo ga pozitivističkim mapiranjem teksta. Njegovu strukturu dijelimo na *semantičku jezgru* i *semantičku jezgricu*.³ Pod semantičkom jezgrom podrazumijevamo *temeljni dio sadržaja koji iskazujemo nekim semantički invarijantno odredivim entitetom*, dok se jezgricom smatraju *pomoćni dijelovi sadržaja koji razvijaju jezgru u vidu njezina proširenja koji se iskazuju na jednak način kao i u semantičkoj jezgri*.⁴

Stil je organizacijski parametar koji određujemo slogom (narativni ili poetski), izvedbom (slikovna, pojmovna ili označiteljska), razinom (fonološka, leksička, semantička i diskurzna) i iskaznom strukturom. Narativni ili poetski stil ono je što dohvaćamo stilizacijom pripovijedanja ili čistim stihovanjem (znači, nedostatkom prethodnoga). Slikovna izvedba počiva na uporabi pjesničke slike kao korelacije najmanje dviju riječi koje imaju različite semantičke relacije među sobom kad su uhvaćene u analošku relaciju koja se recepcijski ovjerava različitim osjetilnim impulsima kod čitatelja/slušatelja (Engin 2019: 12). Pojmovna izvedba vezana je za samorefleksivne i reflektivne poetske diskurze i u njima se ogleda kao korištenje složene metaforike recepcijski sazdana u misaonom, a ne u emotivnom registru. Označiteljska izvedba vezuje se za poetske diskurze visoke semantičnosti, promjene subjektivih govornih registara i subjektivom igrivosti sa sadržajnom građom pjesme. Što se

---

³ Navedena je podjela preuzeta iz citologije u kojem se jezgra smatra temeljnim organelom i nositeljem nasljedne tvari stanice, a jezgrica je tjelešce unutar jezgre na kojoj se nalaze kopije gena za ribosomsku RNK (*Opća enciklopedija 1990: 345*). Iz navedena značenja izveli smo ovu podjelu koja nam se čini prijemčivom za ova promišljanja.

⁴ Npr. u Matoševoj pjesmi *Nokturno* pojavljuje se Smrt kao semantička jezgra (*Teške oči sklapaju se na san. / S neba rosi mir.*), tj. njezin predosjećaj dok je Prolaznost semantička jezgrica (*S mrkog tornja bat / Broji pospan sat / Blaga svjetlost sipi sa visina. // U samoći muk / Sve je tiši huk / Željeznicu guta već daljina*).

razine tiče, obuhvaćamo fonološku koja govori o uporabi glasovnih figura, ritma, rime i eufonije, leksičku u kojoj se izdvaja poetski leksik (poetizmi kao prva razina stilizacije do specifičnih tipova leksičko-semantičkih odnosa kao što su poetska sinonimija, antonimija i homonimija i leksema koji pripadaju raznim vrstama leksičkih konceptualizacija (povijesna, područna i funkcionalna specifikacija)), semantička na upotrebu mikro- i makrofigura i njihov načelni opis te diskurzna u postmodernističkoj poetici zasnovanoj na intertekstualnosti i interdiskurzivnosti. Na toj razini izdvajaju se diskurzivni odvjetci i razmatraju semantičko-stilski tipovi inter- i intratekstnih/diskurzivnih čvorova. Sagledavanje iskazne strukture nastaje u nedostatku konceptualnijih zahvata u poetskoj sintaksi, stoga se iskazom smatra stih ili strofa koji nosi neku semantičku informaciju. S obzirom na njezinu složenost, razmatramo je kroz priopćajnu, relacijsku, sadržajnu, semiotičku i ciljnu razinu. Priopćajna se razina definira tonom, relacijska elementima komunikacijske usmjerenosti, sadržajna sadržajem, semiotička konstativnošću i performativnošću iskaza (searleovska tipologija izvedena iz uporabe glagola), a ciljna prema tonu i sadržaju. Iz toga zaključujemo da je navedeni parametar projektivne naravi i nastaje u navedenom semantičkom međudjelovanju različitih razina. Iskazi se imenuju po razini i nastavkom –iv. Tablično ćemo ispisati navedene razine i oprimjeriti ih⁵.

PRIOPĆAJNA RAZINA

TIP ISKAZA	OBJAŠNENJE	PRIMJER
NOMINATIV	izjavna rečenica s pripadnim tonom i rečeničnom intonacijom	<i>Sada od plodnosti svoje samrtni čekam čas.</i> (Česmički u: Pavletić 1971: 35)
INTEROGATIV	upitna rečenica s pripadnim tonom i rečeničnom intonacijom	<i>Ka se je jur vila ajli još gospoja / gizdavija vidila i lipša ner moja?</i> (Držić u: Pavletić 1971: 63)
APELATIV	usklična rečenica s pripadnim tonom i rečeničnom intonacijom	<i>Ala je lijepa naša Anka!</i> (Vraz u: Pavletić 1971: 63)

⁵ Navedena je tipologija prvotno nastala u oblikovanju prijedloga modela pjesme kao govornog čina, no kako taj model nije razrađen i u međuvremenu su odbačena neka neobjavljena promišljanja, ukazala se podatnom za oblikovanje modela u ovom radu. Ovdje je i prvi puta objavljena. Pokazuje se bitnom s obzirom da je sintaktička razina razinskog oblikovanja stila koje uporište ima u lingvostilistici vrlo neujednačena i nedovoljno razrađena kada je riječ o poeziji. Ruska sintaktostilistička tradicija (među brojnim autorima ističemo za nas najvažnije: (Kovtunova 1986) bavila se ruskim tradicionalnim stihom, definicijom poetske rečenice i problematikom opkoračenja. Upravo je razina poetske rečenice ostala prilično neujednačenom i s obzirom na naša skromna sintaktička znanja, mijenjamo je kategorijom iskaza koji se dohvaća preko entiteta kompozicijske analize pjesme. Novija razmatranja iz poetske sintakse doprinose razlikovanju poetske rečenice i stiha (Božić 2018), opkoračenju kao lomu iskazne referencije u složenom sintaktičkom meandriranju u označiteljskoj poetici (Lemac 2019: 70) i sintaktičkim postupcima koji se iz proze mogu primijeniti i u poeziji, a to su inverzija, ponavljanje, elipsa, retoričko pitanje, sinatroizam i kumulacija (pritom se sinatroizam i kumulacija pojavljuju na različitim jezičnim razinama gdje se gomila pripadna jezična jedinica u kombinaciji s istim ili jezičnim jedinicama druge razine (Kovačević 2004: 80-85).

RELACIJSKA RAZINA

TIP ISKAZA	OBJAŠNENJE	PRIMJER
SUBJEKTIV	usmjerenost lirskog subjekta na sebe samog	<i>Pokle su me prikovali zlizane za ove daske, / ja nisan ni doma videl, ni svoje zagledal majki. (Nazor u: Pavletić 1971: 343)</i>
OBJEKTIV	usmjerenost lirskog subjekta na lirsko <i>Ti</i> ili lirski objekt	<i>U predvečerje, iznenada, / Ni od kog iz dubine gledan, / Pojavio se ponad grada / Oblak jedan. (Cesarić u: Pavletić 1971: 494)</i>
TEKSTIV	usmjerenost lirskog subjekta na poetski tekst	<i>Čitaoče, teksta nema (Slamnig 2000: 17)</i>

SADRŽAJNA RAZINA

TIP ISKAZA	OBJAŠNENJE	PRIMJER
DESKRIPTIV	opis predmetne građe	<i>Već tri dana kako oblaci zastajkuju u hodu, / malo zeleni od šuma i malo sivi od brda. (Milićević u: Pavletić 1971: 494)</i>
REFLEKSIV	promišljanje predmetnog svijeta iz relacije <i>subjekt - svijet</i>	<i>Svskog dana netko nekome pojede srce, / a netko sjedeći pred vratima izgubi bisere, / zato treba brzo i spretno plakati, / da se ne bi ugušili u istinskoj žalosti svijeta. (Čudina u: Pavletić 1971: 736)</i>
AUTOREFLEKSIV	promišljanje vlastita jastva	<i>Volio sam je / kao travu (Pupačić u: Pavletić 1971: 648)</i>
SIGNIFIKATIV	promišljanje jezika pjesme	<i>Ubili su ga, ciglama: crvenim, ciglama / pod zidom, pod zidom, pod zidom, (Slamnig u: Pavletić 1971: 736)</i>
METADISKURZIV	promišljanje pjesme, teksta ili poezije kao meta-instanci	<i>je li jorgovan ušao u kuću / (mirišu li od toga riječi) / ili njegovo lice odjednom je / zašto je sve tako očajno blizu (Žagar 1996: 28)</i>

SEMIOTIČKA RAZINA

TIP ISKAZA	PRIMJER
KONSTATIV	<i>Pjesnici su čuđenje u svijetu (Šimić u: Pavletić 1971: 443)</i>
PERFORMATIV	<i>Ako osluškujem vjetar / čujem tvoj glas. (Kaštelan u: Pavletić 1971: 608)</i>

CILJNA RAZINA

TIP ISKAZA	OBJAŠNENJE	PRIMJER
EKSPOZITIV	izlaganje teme određenim tonom u jednoj sadržajnoj matrici	<i>Umijeće gubljenja nije teško naučiti. / Toliko je stvari, čini se, ispunjeno namišlju, / da budu izgubljene. I da njihov gubitak nije nikakva katastrofa. (Bishop 1972: 14)</i>
EKSPRESIV	izražajno diferenciranje određenog dijela teme	<i>Kad sam bio / tri moja brata i ja / kad sam bio / četvorica nas. (Pupačić u: Pavletić 1971: 647)</i>
AFEKTIV	prenaglašeno emotivno značenje nekog iskaza	<i>Krv krv krv moja vrišti / u ovoj zemlji Hrvata! (Kaštelan u: Pavletić 1971: 609)</i>
PERSUAZIV	uvjeravanje sugovornika u emotivno ili značenjsko	<i>Čovječe / pazi da ne ideš malen / ispod zvijezda. (Šimić u: Pavletić 1971: 443)</i>

Metafora se, kako smo kazali, definira jakobsonovski, a dijelimo je na mikro- i makrometaforu. Mikrometafora (označavamo je malim slovom m (m)) metafora je stiha ili dijela stiha kao niže jedinice, dok je makrometafora (označavamo je velikim slovom M (M)) metafora pjesme. Makrometaforu približno određujemo kao metaforu pjesme kroz analizu idejno-tematskog sloja, dok se mikrometafora određuje približnim detektiranjem značenja sintagmatskih serija koje se stvaraju u predmetno-tematskom sloju. Time dohvaćamo metaforu kao organizacijski, a njezinu mikro- i makroinačicu kao projektivne parametre predmetno-tematskog i idejno-tematskog sloja.

U složenim semantičkim međudjelovanjima navedenih entiteta nastaje ovaj model koji se primjenjuje u analizi stila pojedine pjesme. Pritom, ne zalazi se prema poetičkoj analizi, već se ostaje u domeni stila. Skicirat ćemo korake analitičkog postupka koji zasnivamo na dedukciji.

1. aproksimativno određenje makrometafore
2. aproksimativno određenje mikrometafora u pjesmi
3. detekcija i imenovanje sadržajne jezgre i jezgrica
4. određenje slogovnog i izvedbenog dijela stila
5. razinska analiza stila uz podcrtavanje dominantne razine uz koju prigiba sadržaj
6. analiza iskazne strukture
7. određenje parametara lirskog subjekta

Primijenit ćemo ovaj analitički postupak na više pjesama različitih autora i poetika.

PROVJERA MODELA

Pjesme na kojima provjeravamo navedeni model su *Oluja* Petra Preradovića (2005: 78), *Utjeha kose* Antuna Gustava Matoša (2000: 12), *Moja preobraženja* Antuna Branka Šimića (2000: 13) i *A Roma alla Romana* Ivana Slamniga (Pavletić 1971: 683). Razlog nije proizvoljan, već je riječ o tome kako u navedenim pjesmama možemo demonstrirati mnoštvo različitih relacija i dobiti jasniju sliku poetskog stila koji se mijenja ovisno o različitosti poetičkog stremljenja.

Oblaci se viju naokolo,
Kiša opada,
Iznad grada
Sijeva munja, puca grom.

A ja gledam sa prozora
Mutnim okom
Po širokom
Rasplakanom svijetu tom.

Obuzme me tuga neka
Te u svoju
Crnu boju
Zavije mi cio svijet.

Čini mi se ko da nigda
Iza kiše
Neću više
Žarkog sunca oko zret.

Priroda se uvijek prima
Našeg srca
U njem zrača
Jasnost svoju i svoj mrak.

Jasni dani, da ne znamo,
Prođu lako,
Mračni pako
Ostavljaju uvijek znak.

Makrometafora ove pjesme povezuje pejzažni (vedutski) moment grada u kiši (*Oblaci se viju naokolo, / Kiša opada / Iznad grada / Sijeva munja, puca grom.*) i unutarnje stanje lirskog subjekta (*A ja gledam / Mutnim okom / Po širokom / Rasplakanom svijetu tom.*). Pejzažni se moment personificira sintagmom (*rasplakani svijet*) i time prenosi u koordinate lirskog

subjekta. Mikrometaforički lanac sastoji se od značajnih sintagmatskih serija (*rasplakani svijet, crna boja, zavije svijet, zrcu jasnost svoju, (zrcu) svoj mrak, mračni (dani) ostavljaju znak*). Značenja sintagmatskih serija upotpunjuju makrometaforu vežući se na njezinu temeljnu idejnu os. U pjesmi je riječ o prijenosu pojavnosti vanjskog svijeta na unutarnji svijet lirskog subjekta pri čemu se isti diskurzivni čin elaborira odnosom prirode i čovjeka, tj. ljudskog života. Sadržajna jezgra stoji upravo u toj elaboraciji, tj. stihovima posljednjih dviju strofa, dok su jezgrice vedutska poetska slika iz prve strofe, promatranje te slike i doživljaj iste u drugoj i trećoj strofi. Razlika sastojnica sadržajne jezgre i jezgrice misaonost je poetskih iskaza u jezgri i doživljajnost te opisnost onih u jezgricama. Slogovno gledano, ovo je lirski pjesma, a izvedbeno, ona miješa slikovnu i pojmovnu razinu lirskih iskaza. Pojmovna je razina prisutna u sadržaju semantičke jezgre, dok je slikovna prisutna u ostatku pjesme. Što se tiče razinske analize stila, u ovoj je pjesmi razvijena fonološka razina (eufonija je postignuta snažnom uporabom asonance (*rasplakanom svijetu tom*), aliteracije (*jasnost svoju i svoj mrak*), rimovanjem unutar strofe (*našeg srca / u njem zrcu*) i kombinacijama glasovnih lanaca duljih i kraćih riječi (*ostavljaju, rasplakanom, pako, kiše, više*). Leksička je razina postignuta tradicionalnim poetskim predmetnim inventarom (*kiša, grom, sunce, tuga*), sintaktička kombinacijom jakog (*Oblaci se viju naokolo, / Kiša opada / Iznad grada / Sijeva munja, puca grom.*) i slabog (*A ja gledam / Mutnim okom / Po širokom / Rasplakanom svijetu tom.*) opkoračenja⁶, a semantička metaforičkim (*Obuze me tuga neka / Te u svoju / Crnu boju / Zavije mi cio svijet.*) i personifikacijskim (*rasplakani svijet*) dijelovima stihova koji su u blagoj konotativnoj uzlaznoj krivulji.⁷ Glede iskazne strukture, pjesma na priopćajnoj razini sadrži nominative, na relacijskoj subjektive (*A ja gledam / Mutnim okom / Po širokom / Rasplakanom svijetu tom. // Obuze me tuga neka / Te u svoju / Crnu boju / Zavije mi cio svijet. // Čini mi se ko da nigda / Iza kiše / Neću više / Žarkog sunca oko zret.*) te objektivne (*Oblaci se viju naokolo, / Kiša opada / Iznad grada / Sijeva munja, puca grom. //... // Priroda*

⁶ Jako i slabo opkoračenje termini su iz analize označiteljskog stila pjesništva Anke Žagar (Lemac 2019b: 70) pri čemu se jakim opkoračenjem smatra lom između subjekta i predikata kao temeljnih nositelja rečeničnog ustrojstva po Chomskyjevu derivacijskom stablu ili promjeni semantike iskaza dodavanjem druge rečenice ili njezina dijela, a slabo između subjekta i njegovih dopuna, te predikata i njegovih dopuna.

⁷ Slijedeći strukturalističke zasade leksema kao entiteta s denotacijom i konotacijom, ustanovljujemo konotativnu uzlaznu i silaznu krivulju kao relacijski faktor utvrđivanja stilističkog razvojnog stupnja nekog leksema u pjesmi (njegova se konotacija strukturno određuje kroz formalni karakter leksikoloških određenja (prostorna, funkcionalna i povijesna distribucija, podrijetlo) i sadržajno kroz relaciju s ostalim konotiranim leksemima u pjesmi). Stilistički razvojni stupanj definiramo kao stupanj metaforičnosti u poeziji na koji primjenjujemo semičku analizu mjereći potencijal semičkih međudjelovanja. Uzlaznost znači povećanje, a silaznost smanjenje semičkog potencijala. Također, u slučajevima dvočlanih i višečlanih sintagmi kao i jednostavnijih poetskih rečenica taj potencijal mjerimo kroz semska međudjelovanja u njihovim sastavnicama. O ovim tezama ne postoje još neka naša objavljena konceptualna rješenja, stoga „blaga konotativna krivulja“ izraz je još nedovoljno istraženog, usputno određenog efekta.

se uvijek prima // našeg srca / u njem zrci / svoju jasnost i svoj mrak. // Jasni dani, da ne znamo / Prođu lako / Mračni pako / Ostavljaju uvijek znak.) Sa sadržajne razine, vedutska je poetska slika deskriptiv, u drugoj strofi nalazimo refleksiv kao i jezgričama vezanim za prirodu kao elaboraciju subjektova stanja, dok su treća i četvrta strofa autorefleksivi. Konstativni iskazi obilježavaju veći dio pjesme, dok je u trećoj strofi prisutan performativ zbog glagola *činiti se*. Na ciljnoj razini ekspozitivni obuhvaćaju vedutsku poetsku sliku i stihove o prirodi, dok je ekspresiv prisutan u drugoj strofi (semantičko-stilsko težište nalazimo u sintagmi *rasplakani svijet*), dok su afektivi u trećoj i četvrtoj strofi koje nosi istaknute iskaze lirskog subjekta. Sa stanovišta lirskog subjekta, postoje dvije varijante pri kojoj je jedan personalni (u drugoj strofi (*ja gledam*), trećoj (*obuze me*) i četvrtoj (*čini mi se*) strofi) i lirskog kazivača (prva i posljednje dvije strofe)). Glede tona, on je izrazito sentimentaln i povećava se sve do posljednjih dviju strofa u kojima se smanjuje i postaje smiren. Pjesma je komunikacijski usmjerena na monološki subjektiv iskaz, dok sam subjekt pokazuje izvjesnu nestabilnost u promjeni personalne i kazivačke pozicije.

UTJEHA KOSE

Gledao sam te sinoć. U snu. Tužan. Mrtvu.
U dvorani kobnoj, u idili cvijeća,
Na visokom odru, u agoniji svijeća,
Gotov da ti predam život kao žrtvu.

Nisam plako. Nisam. Zapanjen sam stao
U dvorani kobnoj, punoj smrti krasne,
Sumnjajući da su tamne oči jasne
Odakle mi nekad bolji život sjao.

Sve baš, sve je mrtvo: oči, dah i ruke,
Sve što očajanjem htjedoh da oživim
U slijepoj stravi i u strasti muke,

U dvorani kobnoj, mislima u sivim.
Samo kosa tvoja još je bila živa,
Pa mi reče: Miruj! U smrti se sniva.

Makrometaforičko određenje ove pjesme sastoji se od tuge lirskog subjekta koji promatra mrtvu dragu na odru i pokušaj njezina oživljavanja u vlastitim mislima. Time se potiče odnos ovostranog i onostranog svijeta, tj. pokušaj uprisutnjenja onostranog u ovostranom. Mikrometafore se odnose na prostorne odrednice lirskog čina (*U dvorani kobnoj, u idili cvijeća, / Na visokom odru, u agoniji svijeća,*), doživljajno stanje lirskog subjekta (*Sumnjajući da su tamne oči jasne / Odakle mi nekad bolji život sjao.*), opis atmosfere u

pjesmi (*Sve baš, sve je mrtvo: oči, dah i ruke, // ... // U dvorani kobnoj, mislima u sivim.*) i oživljavanje mrtve drage (*Pa mi reče: Miruj! U smrti se sniva.*). Mikrometafore prate sadržajni sloj pjesme postavljajući semantičku jezgru u doživljajno stanje lirskog subjekta, a jezgrice u opis prostornih koordinata, atmosfere i oživljavanja mrtve drage. Sa slogovne razine stila, ovo je lirski pjesma, a sa izvedbene slikovna (što se očituje u efektnim sintagmama (*agonija svijeća, dvorana kobna, idila cvijeća, slijepa strava, strast muke*) s jednim refleksivnim umetkom (*Gotov da ti predam život kao žrtvu*). U pjesmi je razvijena fonološka razina (asonance (*visoki odar*), aliteracije (*mislima u sivim*), sintaktička je odlikovana značenjski uvjetovanom parcelacijom (*Gledao sam te sinoć. U snu. Tužan. Mrtvu.*), a na semantičkoj razini ističu se metaforičko- ili personifikacijsko-hiperboličke sintagme (*agonija svijeća, slijepa strava*) i dvije oksimoronske sintagme (*smrt krasna, strast muke*), te prozopopeja (*Miruj! U smrti se sniva!*). U iskaznoj strukturi prisutni su mnogi nominativi i jedan apelativ koji lirskom subjektu upućuje objekt, tj. mrtva voljena žena, iskazi cijele pjesme upućeni su lirskom objektu (objektivi), sa sadržajne strane to su autorefleksivi (*Gledao sam te sinoć. U snu. Tužan. Mrtvu.*) i refleksivi (*Sve baš, sve je mrtvo: oči, dah i ruke*), na semiotičkoj osi svi su iskazi konstativni osim onog koji je oblikovan prozopopejom i onog (neostvarenog – *Sve što očajanjem htjedoh da oživim*) kojim se pokušava uprisutniti voljena draga i nekadašnji život. Na ciljnoj razini postoji ekspozitivni iskaz koji oblikuje cijelu pjesmu, ali on se konotativizira ekspresivima u parcelaciji (*U snu. Tužan. Mrtvu.*), sintagmatskim kumulacijama (*U dvorani kobnoj, u idili cvijeća, / Na visokom odru, u agoniji svijeća,*), leksičkim ponavljanjem (*sve baš, sve je mrtvo*) te sintagmama *slijepa strava* i *strast muke*. Lirski je subjekt personalan, stabilan jer ne mijenja govornu poziciju, usmjeren na lirski objekt, a ton mu je sentimentalni koji se spušta tek u dionici lirskog govora oživljene drage.

MOJA PREOBRAŽENJA

Ja pjevam sebe kad iz crne bezdane i mučne noći

iznesem blijedo meko lice u kristalno jutro

i s pogledima plivam preko polja livada i voda

Ja pjevam sebe koji umrem na dan bezbroj puta

i bezbroj puta uskrsnem

O Bože daj me umorna od mijena
preobrazi u tvoju svijetlu nepromjenjivu i vječnu zvijezdu
što s dalekog će neba noću sjati
u crne muke noćnih očajnika

Makrometaforički okvir ove pjesme sastoji se od preobrazbi lirskog subjekta. U tom semantičkom polju postoji iznimno mnogo mogućnosti (od emotivnih i psiholoških do duhovnih preobrazbi). Mikrometaforički lanac otvara se značajnim sintagmatskim serijama (*pjevam sebe, crna, bezdana i mučna noć, kristalno jutro, umrem bezbroj puta, bezbroj puta uskrsnem, umoran od mijena, svijetla nepromjenjiva i vječna zvijezda, crne muke noćnih očajnika*). Sadržajna jezgra ove pjesme vezana je za subjektive preobrazbe i eksplicirana u drugoj strofi, dok su jezgrice u prvoj strofi prisutan poetski opis preobrazbi, a u trećoj apostrofa Boga i subjektova želja za objektiviranjem u zvijezdu koja se koristi u svom prvom stupnju stilizacije (kao predmet ljudskih ideala i putokaza u nesavršenom svijetu). Sa slogovnog aspekta, ovo je lirska pjesma, dok je na izvedbenoj razini ona reflektivna i slikovna. Refleksije su prisutne u drugoj strofi, dok su slike prisutne u prvoj strofi (stilski značajan kontrast (*crna bezdana mučna noć / kristalno jutro*). Glede razine stilskog oblikovanja, u pjesmi je najviše razvijena semantička razina. Hiperbole se izvode iz višečlanih pridjevsko-imeničkih sintagmi (*crna bezdana mučna noć, svijetla nepromjenjiva i vječna zvijezda, crne muke noćnih očajnika*) i sintagmi s numeričkim determinatorima (*bezbroj puta uskrsnem*). Stavljanje živog entiteta u rekcijisku sintagmu s glagolom pjevati (*pjevati sebe*) predstavlja gramatičku glagolsku metaforu također hiperboličkog značaja za sam subjekt. Ona je također prisutna kao anaforički konektor što nam daje uvid o izvjesnoj tekstnoj kohezivnosti pjesme premda je riječ o avangardnoj, tj. ekspresionističkoj poetici. Sa stanovišta iskazne strukture, prva i druga strofe satkane su od nominativa, dok je treća apelativ. Lirski subjekt izvodi monološki iskaz koji je sadržajno u cijelosti autorefleksiv, sa semiotičke razine konstativ (osim u dionici apostrofe performativ), dok sa ciljne razine postoje afektivi (*ja pjevam sebe*) i ekspresivi sadržani u hiperbolama (*crna bezdana mučna noć, svijetla nepromjenjiva i vječna zvijezda, crne muke noćnih očajnika, bezbroj puta uskrsnem*). Lirski je subjekt personalan, ton mu je emfatički, komunikacijski je usmjeren na sam iskaz, a semantički je stabilan.

A ROMA ALLA ROMANA

U Stocu jedi tovna ovna
u Wallstreetu se hvali kintom,
žonglerka nek ljubi klovna,
a šinto nek se ženi šintom.

Kad strana smrtnih zvana jača
- a bili knezi ili sebri
opredijeli se za mustača
podnosje onda ni ti ne brij.

Bjelina puti kad se časti
kćer šetat vodi za mjeseca.
Kad štiju ljude crnje masti
na žar je daj ko pogan sveca.

U Alma-ati Alma-atac,
a u Osijeku budi Osječan,
sa tatom tat, sa platcem – platac,
o kako divno biti prosječan.

Makrometaforički opseg ove pjesme sastoji se od humorne pohvale prosječnosti, tj. uklapanju u zadane okvire konvencionalnosti raznih vrsta (vremenske, prostorne, fizičke, institucijske, svjetonazorske, izgledne). Ta širina semantičkog polja omogućuje lirskom subjektu igrivost. Mikrometafore posežu za tim semantičkim poljem u različitim varijetetima; lokalnom (*U Stocu jedi tovna ovna*), stranom (*u Wallstreetu se hvali kintom*), institucijskom (*žonglerka nek ljubi klovna*), religijskom (*a šinto nek se ženi šintom*), izglednom (*opredijeli se za mustača*) i literarnom (*kćer vodi šetat za mjeseca*). Sadržajna se jezgra može povezati s makrometaforičkom osi, a jezgrice su mikrometaforički dijelovi. Pjesma je lirska, označiteljske izvedbene orijentacije, a u njoj je najrazvijenija diskurzna orijentacija, te leksička. Od diskurzema najvažnije je sintagmatsko slaganje intradiskurznihi čvorova koji prianjaju za makrometaforičku os, a od leksičkih igara prisutni su kolokvijalni leksemi nastali

leksičkom redukcijom (*šinto, šinta*) i analoškom polusloženičkom tvorbom (*Alma-atac*), standardni kolokvijalizmi (*zvana*), strane riječi (*mustač*), neologizmi (*podnosje*), administrativizmi (*platac*), agramatičke izvedenice (*Osječan*) i stilski obilježena kratka množina (*knezi, seбри*). U iskaznoj strukturi prevladavaju nominativi, objektivni (lirski je objekt čitatelj), reflektivni, konstativi (performativi su samo *žonglerka nek ljubi klovna, a šinto nek se ženi šintom*) i persuazivi. Lirski je subjekt impersonalan, usmjeren na lirski objekt (čitatelja) i s obzirom na jedinstvenost govorne perspektive stabilan. Ton mu je podesan kontinuiranoj persuazivnosti iskaza.

ZAKLJUČAK

Koncept iznesen u ovom radu predstavlja jednu mogućnost gledanja na poetski stil izvedenu iz strukturalno-stilističke i semiotičke teorije, te teorije diskurza. U njemu su izneseni temeljni parametri koji moraju biti definirani i razloženi prilikom svake razrade stila kao ukupnost raznorodnih obilježja koja moraju pronaći jednaki semantički nazivnik. S obzirom na deduktivnu metodu analize koja je predložena nakon slijeda opisnih, organizacijskih i projektivnih parametara, u provjerama modela na konkretnim pjesničkim predlošcima, dobili smo mogući opis stila. U tom opisu nedostaje kohezivnosti navedenih parametarskih izvoda jer je sam model analitički, a ne teorijski, a mogućnosti za takovrsna razmatranja mogu doći tek u budućnosti. Izbor pjesničkih predložaka predstavlja sumarna izmjena tradicionalne (Preradović), moderne (Matoš), avangardne (A. B. Šimić) i postmoderne poetike (Slamnig). Tomu je tako jer na graničnim prostorima tih poetika mogu se razmotriti izvjesna stilska gibanja i izmjene nekih parametara, tj. usložnjenje same poetske fakture koja usložnjava i pitanje stila kao i njegova opisa. Predmnijevamo kako će izvedeni i definirani parametri kao i analitička metoda jednom postati dijelom pedagoške i akademske prakse s nužnim simplifikacijama pojedinih faktora ovisno o obrazovnom stupnju i kako će poetski, a time i književnoumjetnički stil imati svoje zasluženno mjesto u razmatranju unutar tradicionalnih i suvremenih stilističkih teorija.

POPIS LITERATURE

IZVORI

Ur. Pavletić, Vlatko (1971) *Zlatna knjiga hrvatskog pjesništva*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Žagar, Anka (2015) *Stišavanje izvora*. Zagreb: Meandarmedia.

Bishop, Elisabeth (1995) *Zemljopis III (pjesme)*, preveo Miloš Đurđević, Quorum 11, str. 60-79

LITERATURA

Božić, Rafaela (2018) *Sintaksa i stih*. Zadar: Sveučilište u Zadru

Engin, Serkan. (2019) What is poetic image?

(https://www.academia.edu/28072996/What_Is_Poetic_Image)

Hillis Miller, J (2004) *On Literature*. New York: Routledge

Kovačević, Miloš. (2004) *Gramatika i stilistika stilskih figura*. Beograd: Jasenbook

Kovtunova, I. I. (1986) *Poetičeskij sintaksis.*, Moskva.

Lemac, Tin (2019a) *U ime autora (Prolegomena za teoriju i stil isповjedne lirike)*. Zagreb: Biakova.

Lemac, Tin (2019b) *Stil pjesništva Anke Žagar*. Zagreb: Biakova.

Ur. Preminger, Alex i Brogan, T (1993) *The new Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics*. Princeton: Princeton University Press.

Radenković, Ljubiša (1974) *Lingvostilistika i strukturalizam u nauci o književnosti i nastavi književnosti*. Beograd: Naučna knjiga.

Silić, Josip (2006) *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.

Simić, Radoje – Jovanović, Jelena (2002) *Osnovi teorije funkcionalnih stilova*. Beograd: Jasenbook.

Tošović, Branko (1988) *Funkcionalni stilovi*. Sarajevo: Svjetlost.

Živković, Dragiša (1978) *Teorija književnosti s teorijom pismenosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva